	ФОРМУЛЯР	Индекс: Фо 04.01.01-02
	УЧЕБНА ПРОГРАМА	Издание: П
		Дата: 10.01.2012 г.
		Страница 1 от 8 стр.

МЕДИЦИНСКИ УНИВЕРСИТЕТ - ПЛЕВЕН

ЦЕНТЪР ЗА ДИСТАНЦИОННО ОБУЧЕНИЕ

ФАКУЛТЕТ „ОБЩЕСТВЕНО ЗДРАВЕ”

ОДОБРЯВАМ:

Декан на ФОЗ

(Проф. д-р С. Янкуловска, д.м.н.)

ВЛИЗА В СИЛА

ОТ УЧЕБНАТА 2019/2020 Г.

УЧЕБНА ПРОГРАМА

ПО

„БИОЕТИКА”

ЗА ОБРАЗОВАТЕЛНО-КВАЛИФИКАЦИОННА СТЕПЕН

„МАГИСТЪР”

СПЕЦИАЛНОСТ:

„ОБЩЕСТВЕНО ЗДРАВЕ И ЗДРАВЕН МЕНИДЖМЪНТ”

ДИСТАНЦИОННО ОБУЧЕНИЕ

ПЛЕВЕН

2019

	ФОРМУЛЯР	Индекс: Фо 04.01.01-02
	УЧЕБНА ПРОГРАМА	Издание: П
		Дата: 10.01.2012 г.
		Страница 2 от 8 стр.

По учебен план на МУ - Плевен - задължителна

Учебен семестър: Първи

Хорариум: 25 часа: 25 часа лекции

Брой кредити: 4

Преподаватели:

Проф. д-р Силвия Александрова-Янкуловска, дмн

1. АНОТАЦИЯ:

Учебната дисциплина “Биоетика” е от задължителния блок на учебните дисциплини по специалността „Обществено здраве и здравен мениджмънт” в дистанционната форма на образователно-квалификационната степен “Магистър”. Тя се изучава в първи семестър 1 курс.

Необходимостта от изучаване на дисциплината се обуславя от сложността на съвременния клиничен контекст. Увеличаването на цените на здравните услуги при съпътстващ недостиг на здравни ресурси поставя медицинските работници в позиция не само на обгрижващи пациента, но и на мениджъри на здравните грижи. Усложнени са и взаимоотношенията в екипите, където медицинските професионалисти трябва да си сътрудничат с други специалисти. Ролята на пациентите в терапевтичните отношения е променена от пасивна в активна. Те осъзнават правата си и искат да участват във вземането на решения за собственото им здраве. Цялата тази динамика в контекста на упражняването на медицинската професия често изправя здравните професионалисти пред ситуации, за решаването на които те се оказват неподготвени.

Обучението по биоетика има за основна цел да развие способността на здравните професионалисти да идентифицират етични проблеми в ежедневието на практика; да оценяват алтернативите при конкретните обстоятелства и да вземат решения, които да допринасят за доброто на пациента, да урівновесяват интересите на въвличените страни, да се опират на приемливи морални схващания и да са в съответствие с установените закони.

Разнообразието на предварителната професионална подготовка, с която идват студентите в магистърската програма налага уеднаквяване на познанията и осъвременяването им.

2. ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

Обучението по биоетика трябва да постигне следните задачи при студентите-магистри по обществено здраве и здравен мениджмънт:

1. Студентите да **придобият знания** за:

- Същността на биоетиката; методите и теориите на етиката; основните принципи на биоетиката.
- Основните подходи за анализ на етични казуси;
- Съдържанието на основни етични документи на Световната Медицинска Асоциация (СМА);
- Правата на пациента съгласно основните документи в тази насока: Декларацията на СМА за правата на пациента, Кодекса на професионалната етика в България, Закона за Здравето и др.;
- Репродуктивната етика;
- Генетичните изследвания в светлината на биоетичните им измерения;
- Биоетичните принципи на организацията на медицинските изследвания с участието на човешки същества;
- Съвременните проблеми в областта на донорството и трансплантацията;

	ФОРМУЛЯР	Индекс: Фо 04.01.01-02
		Издание: П
	УЧЕБНА ПРОГРАМА	Дата: 10.01.2012 г.
		Страница 3 от 8 стр.

- Основната терминология и същността на проблемите при обгрижването на терминално болни;
- Биоетичните измерения на разпределението на ресурсите в здравеопазването;
- Основните принципи и теории, приложими в областта на етиката на общественото здраве.

2. Студентите да придобият умения да:

- Прилагат основните подходи за анализ на етични казуси;
- Формулират и дискутират основните етични проблеми на репродуктивното поведение и новите репродуктивни технологии;
- Формулират и дискутират основните етични проблеми на генетичните изследвания;
- Изготвят експериментален протокол;
- Формулират и дискутират основните етични проблеми на донорството и трансплантацията;
- Разграничават различните концепции за „добра смърт“ и различните видове медицинска намеса в края на живота (евтаназия, асистирано самоубийство, действие с двоен ефект);
- Дискутират различните подходи за разпределението на здравните ресурси;
- Диференцират етичните проблеми в различните области на общественото здраве..

3. ФОРМИ НА ОБУЧЕНИЕ:

- Лекции

4. МЕТОДИ НА ОБУЧЕНИЕ:

- лекционно изложение
- учебни задачи
- работа с официални документи и становища

Лекционното изложение е основен метод за даване на нови знания по учебната дисциплина. Те се водят с целия курс/поток студенти и се осигуряват от презентационни, пълнотекстови и други нагледни материали. Презентационните материали се представят чрез видеопроектори в лекционни зали. Материалите от лекционния курс се интегрират в пълен обем в Електронната система за дистанционно обучение (ЕСДО), в това число презентации към отделните лекции, пълнотекстово съдържание на учебното пособие, тестове и учебни задачи. Те се предоставят за свободен достъп на студентите.

Съдържанието на лекциите е отворено и непрекъснато се актуализира, като се съобразява с развитието на биоетичното познание. Чрез лекционните занятия се разясняват основните понятия в биоетиката, въвеждат се основните термини и ключовите положения на задълженията за запазване на професионалната тайна, получаване на информирано съгласие от пациента, подбор на подходящ модел на взаимоотношения. В лекционния курс се разглежда също спецификата на етичната проблематика в конкретни области на медицината, с които дипломантите може да се сблъскат в бъдещата си практика.

Разясняване на материала може да се осъществи:

- в аудитория при присъствени занятия,
- на индивидуални консултации,
- във форума по дисциплината в системата за дистанционно обучение,
- чрез други средства за комуникация (скайп, електронна поща).

Учебните задачи подпомагат усвояването на теоретичния материал като позволяват на студентите да упражнят конкретни ключови концепции и им дават възможност да усвоят прак-

	ФОРМУЛЯР	Индекс: Фо 04.01.01-02
		Издание: П
	УЧЕБНА ПРОГРАМА	Дата: 10.01.2012 г.
		Страница 4 от 8 стр.

тически умения в прилагането на биоетичните познания. Целта на всяка учебна задача и подходящия момент на изпълнението ѝ спрямо усвояването на теоретичния учебен материал са разяснени в придружителните общи бележки и насоки за подготовка по дисциплината в дистанционната форма на обучение.

- Учебна задача 1 се прилага след преминаване на глава 1 от учебното пособие и презентация на лекция 1. Упражнява се прилагането на основните теории в биоетиката към класически учебен казус по Бийчъм и Чилдрес. Задачата подпомага разбирането на същността на основните теории в биоетиката.

- Учебна задача 2 дава информация за планирано клинично проучване и изисква от студентите да изготвят форма за информирано съгласие по зададен образец. Задачата развива конкретно практическо умение.

- Учебна задача 3 представя документа „Предварително решение“ в оригиналния му вид като част от клиничната пътека за палиативни грижи при онкоболни пациенти. От студентите се изисква да се поставят в ролята на пациент, да се опитат да попълнят документа и да направят последващ критичен анализ на силните и слабите му страни. Задачата развива аналитично мислене и подпомага изграждане на умения за изготвяне на документи тип ръководни правила за работа в сферата на здравеопазването при съобразяване на наличните етични стандарти.

- Учебна задача 4 поставя студентите в ситуация на недостигащ ресурс в трансплантационната медицина и изисква от тях да аргументират избор на реципиент. Задачата подпомага разбирането на същността на различните теории за разпределение на ресурси в здравеопазването.

- Учебна задача 5 предлага на студентите реален казус от сферата на етиката на общественото здраве и изисква от тях да анализират ситуацията чрез приложение на основните принципи на нанасяне на вреда в името на благо на обществото, приложение на най-малко ограничаващи средства, реципрочност, прозрачност, ефективност и пропорционалност. Задачата подпомага разбирането на принципите на етиката на общественото здраве и развива умения за етичен анализ на практически ситуации в здравеопазването.

5. ТЕМАТИЧНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА УЧЕБНИЯ МАТЕРИАЛ

Табл. 1.

№	ТЕМАТИЧЕН ПЛАН НА ЛЕКЦИИТЕ ПО „БИОЕТИКА“	Часове
1.	Въведение в биоетиката. Историческо развитие на биоетиката.	2
2.	Основни теории и принципи в биоетиката. Етични кодекси.	2
3.	Конфиденциалност. Модели на взаимоотношения медицински професионалист-пациент.	3
4.	Информирано съгласие. Права на пациента.	3
5.	Репродуктивна етика.	2
6.	Етика и генетика.	2
7.	Етични проблеми в края на живота. Евтаназия	3
8.	Етика на изследователската работа.	2
9.	Етични проблеми при донорство и трансплантация на тъкани и органи.	2

	ФОРМУЛЯР	Индекс: Фо 04.01.01-02
		Издание: П
	УЧЕБНА ПРОГРАМА	Дата: 10.01.2012 г.
		Страница 5 от 8 стр.

№	ТЕМАТИЧЕН ПЛАН НА ЛЕКЦИИТЕ ПО „БИОЕТИКА“	Часове
10.	Етични проблеми на разпределението на здравните ресурси.	2
11.	Етика и обществено здраве.	1
12.	Подходи за анализ на етични казуси.	1
	ОБЩО	25

6. ТЕЗИСИ НА ЛЕКЦИИТЕ ПО „БИОЕТИКА“

1) Въведение в биоетиката. Историческо развитие на биоетиката. /2 ч./

Основни понятия – етика, медицинска етика, биоетика; морал. Историческо развитие на биоетиката. Основни принципи на биоетиката. Аргументи в етиката. Методи и теории на етиката. Принципализъм. Основни принципи на биоетиката – уважение на автономността, благодеяние (понятие за „добро“), ненанасяне на вреда, справедливост. Историческо развитие на етичното познание и практика. Развитие на биоетиката в България.

2) Основни теории и принципи в биоетиката. Етични кодекси. /2 ч./

Същност на принципализма и съдържание на основните принципи на биоетиката – уважение на автономността, благодеяние, ненанасяне на вреда, справедливост. Видове утилитаризъм. Същност на казуистиката и основни разлики с принципализма като представителни теории за възходящия (bottom-up) и низходящия (top-down) модели на аргументация на етичните решения. Етични кодекси - определение и основни характеристики. Основни положения в Международния кодекс по медицинска етика и Кодекса на професионалната етика на БЛС.

3) Конфиденциалност. Модели на взаимоотношения медицински професионалист-пациент. /3 ч./

Определение за лекарска тайна. Етична аргументация за спазване на професионална тайна. Правно регулиране. Нива на информация, научена за пациента в хода на контакта с него. Степени на нарушение на тайната. Основни елементи на взаимоотношенията медицински професионалист-пациент. Фактори, които влияят на взаимоотношенията. Класически модели на взаимоотношения – патерналистичен модел, автономен модел, модел на партньорство. Модели на взаимоотношения по Еманюел и Еманюел. Понятие за компетентен пациент.

4) Информирано съгласие. Права на пациента. /3 ч./

Дефиниция за информирано съгласие. Аргументи „за“ и „против“ информираното съгласие. Критерии за валидност на информираното съгласие – компетентност, информираност, доброволност. Права на пациента в Ревизираната декларация от Лисабон и Закона за здравето.

5) Репродуктивна етика. /2 ч./

Етични проблеми свързани с възпрепятстване на забременяването или прекъсване на вече налична бременност (аборт). Етични проблеми при контрацепция и стерилизация. Възгледи за моралния статус на човешкия ембрион и възгледи за аборта. Предварително определяне пола на плода. Етични проблеми на новите репродуктивни технологии. Изкуствено осеменяване – първи и втори тип. In-vitro фертилизация. ICSI. Сурогатна майка.

	ФОРМУЛЯР	Индекс: Фо 04.01.01-02
	УЧЕБНА ПРОГРАМА	Издание: П Дата: 10.01.2012 г. Страница 6 от 8 стр.

6) Етика и генетика. /2 ч./

Положителна и отрицателна евгеника. Герминативна и соматична генна терапия – аргументи „за“ и „против“. Проблеми на генетичното консултиране. Клонирание.

7) Етични проблеми в края на живота. Евтаназия. /2 ч./

Етични принципи при обслужването на терминално болните. Съобщаване на истината. Облекчаване на болката. Палиативни грижи – определение, историческо развитие на хосписното движение, организационни форми, екип за палиативни грижи. Евтаназия – определение, видове, законодателни постановки в различни страни, аргументи за и против.

8) Етика на изследователската работа. /2 ч./

Видове експерименти (медицински изследвания) с хора. Основни етични принципи при експериментиране – Нюрнбергски кодекс, Декларация от Хелзинки. Етични комисии.

9) Етични проблеми при донорство и трансплантация на тъкани и органи. /2 ч./

Основните понятия. Медицински, икономически, социални и етични проблеми при донорство и трансплантация. Етични проблеми при живо и мъртво донорство. Основни положения в Становището на СМА. Законодателна уредба у нас.

10) Етични проблеми на разпределението на здравните ресурси. /2 ч./

Състояние на общественото здраве и съвременни тенденции в развитието на здравните системи. Необходимост от разпределение на ресурси в здравеопазването. Философски подходи за разпределение на ресурсите. Стратегии на СЗО за подобряване на ефективността на работа на здравните системи. Етични теории за разпределение на ресурсите – Утилитаризъм, Теория на нуждите, Разпределение според възрастта (теория на Калахан), Теория за Годишните Качествено Подобрен Живот и др.

11) Етика на общественото здраве. /1 ч./

Етични теории и принципи в областта на общественото здраве. Обхват на Етиката на общественото здраве. Етична рамка на общественото здраве.

12) Подходи за анализ на етични казуси. /1 ч./

Основни стъпки и разлики между подхода на школата в Neimegen, школата в Leuven, школата в Bazel, метода на Fondazione Lanza, методите на Томазма, Сиглер, Дрейн. Пробен анализ на казус.

7. МЕТОДИ ЗА КОНТРОЛ:

7.1. ТЕКУЩ КОНТРОЛ:

Текущият контрол включва полагане на тестове за самоподготовка в ЕСДО. Всеки студент има право на пет теста като в системата се регистрира най-високата постигната оценка. Всеки тест се генерира от системата в момента на започването му и включва 30 въпроса от затворен тип. Времето за решаване на теста е предварително зададено на 30 минути. За успешно преминаване студентът трябва да даде минимум 60% верни отговори. Всеки верен отговор над поставената бариера носи по 0,25 към оценката.

	ФОРМУЛЯР	Индекс: Фо 04.01.01-02
	УЧЕБНА ПРОГРАМА	Издание: П
		Дата: 10.01.2012 г.
		Страница 7 от 8 стр.

7.2. ЗАКЛЮЧИТЕЛЕН КОНТРОЛ:

Изпитът по биоетика е писмен под формата на тест от 30 въпроса и се полага в ЕСДО в определената по график изпитна дата на място в компютърната зала на Факултет „Обществено здраве“. Всеки студент полага уникално генериран от базата с въпроси тест. Всеки тест се генерира от системата в момента на започването му и включва 30 въпроса от затворен тип. Времето за решаване на теста е предварително зададено на 30 минути. За успешно преминаване студентът трябва да даде минимум 60% верни отговори. Всеки верен отговор над поставената бариера носи по 0,25 към оценката.

7.3. ФОРМИРАНЕ НА КРАЙНА ОЦЕНКА:

Крайната изпитна оценка се изчислява по формулата:

Крайна изпитна оценка = 0,2 x текущ контрол + 0,8 x оценка от тест,
при условие, че оценките от текущия контрол и теста са различни от слаб (2).

Крайната оценка е по шестобалната система и се закръглява с точност до единица и се вписва в учебната документация.

8. СИСТЕМА ЗА НАБИРАНЕ НА КРЕДИТИ:

Общ брой кредити: 4

Сумарната кредитна оценка се формира от:

- Кредити от присъствие на лекции
- Кредити от решаване на учебни задачи
- Кредити от самостоятелна подготовка за текущ контрол
- Кредити от самостоятелна подготовка за семестриален изпит

9. ИЗПИТЕН КОНСПЕКТ:

1. **Биоетиката като наука.** Определение на основните понятия – етика, медицинска етика, биоетика, морал. Аргументи, методи, теории на биоетиката.
2. Историческо развитие на биоетиката.
3. **Принципи и правила на биоетиката.** Същност и съдържание на принципите. Историческо развитие на принципите.
4. **Етични кодекси.** Обща характеристика. Международен кодекс на медицинската етика. Кодекс на професионалната етика на лекарите в България.
5. **Конфиденциалност в медицинската практика.** Определение и основни страни. Правно регламентиране на конфиденциалността. Характеристики на лекарската тайна. Нива на информация и степени на нарушаване на конфиденциалността.
6. **Взаимоотношения медицински професионалист-пациент.** Фактори, влияещи върху взаимоотношенията “лекар-пациент”. Класически модели на взаимоотношения - патерналистичен модел, автономен модел, модел на партньорство. Модели на взаимоотношения по Emanuel&Emanuel.
7. **Информирано съгласие.** Същност на понятието. Аргументи “за” и “против”. Правно регулиране. Условия за валидност. Видове съгласие.
8. **Права на пациента** в документи на международни и национални организации.
9. **Етични проблеми на репродуктивното поведение.** Контрацепция. Стерилизация. Аборт. **Етични проблеми на новите репродуктивни технологии.** Изкуствено осеменяване. Инвитро фертилизация. ICSI. Сурогатна майка. Становища на СМА по тези проблеми.
10. **Етика и генетика.** Генетика, Евгеника, Генна терапия. Генетични тестове. Генетично консултиране. Клонирание – видове, аргументи за и против.

	ФОРМУЛЯР	Индекс: Фо 04.01.01-02
		Издание: П
	УЧЕБНА ПРОГРАМА	Дата: 10.01.2012 г.
		Страница 8 от 8 стр.

11. **Етични проблеми при медицинското обслужване на терминално болните.** Основни принципи и компоненти на етичните грижи за терминално болните. Облекчаване на болката. Палиативни/ Хосписни грижи.
12. **Етични аспекти на евтаназията и асистираното самоубийство.** Определение на основните понятия. Видове евтаназия. Исторически поглед и съвременно състояние на проблема. Аргументи “за” и “против” евтаназията.
13. **Етични проблеми при донорство и трансплантация на тъкани и органи.** Определение на основните понятия и развитие на проблема. Актуални и нерешени проблеми при трансплантацията. Етични проблеми на трансплантацията. Законодателна уредба на трансплантацията.
14. **Етични аспекти на изследователската работа.** Видове експерименти с човешки същества. Основни етични принципи в Нюрнбергския Кодекс и Декларацията от Хелзинки.
15. **Етични проблеми на разпределението на ресурсите в здравеопазването.** Нива на разпределение на ресурсите. Етични школи и теории за разпределение на ресурсите. Феномен на списъка на чакащите. Подходи за разпределение на ресурсите.
16. **Етика и обществено здраве.** Етични теории и принципи в областта на етиката на общественото здраве. Обхват на етиката на общественото здраве. Етична рамка на общественото здраве.

10. ПРЕПОРЪЧВАНА ЛИТЕРАТУРА

10.1. ОСНОВНА:

1. Александрова-Янкуловска, С. Биоетика. Издателски център МУ-Плевен, 2016.
2. Александрова-Янкуловска, С. Ръководство за практически упражнения по биоетика. Издателски център МУ-Плевен, 2016.
3. Презентации по учебната дисциплина – сайт на системата за ДО при МУ – Плевен.
4. Александрова-Янкуловска, С. Клинична етична консултация. Български кардиологичен институт, 2015.

10.2. ДОПЪЛНИТЕЛНА:

5. Джонсън А.Р. Раждането на биоетиката. София, Издателска къща КХ – критика и хуманизъм, 2011.

11. АВТОР НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА:

Проф. д-р Силвия Александрова-Янкуловска, магистър по медицина, доктор на медицинските науки, магистър по биоетика

Учебната програмата е разгледана на катедрен съвет на катедра „Общественоздравни науки“, приета е на заседание на Програмния съвет на Факултет Обществено здраве и е утвърдена от факултетен съвет на факултет „Обществено здраве“.